

***Obowiązki wychowawcze rodziców.
Idee pedagogii rodziny o. Ireneusza Kmiecika OFM
(1878–1958)***

***Parents' Educational Duties.
Theories on Family Pedagogy by Fr. Ireneusz Kmiecik, OFM
(1878–1958)***

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: The purpose of this study is to explore Fr. Ireneusz Kmiecik's pedagogical views on family upbringing.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The main research questions are: What is the genesis of Fr. I. Kmiecik's pedagogical views? What educational duties did he postulate for parents? What guidelines did he suggest for upbringing in the family? This study uses historical-pedagogical analysis of printed sources and the press.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The study begins with comments on the clergyman's biography, followed by an exploration of the origins of his views and his ideas on family upbringing, particularly focusing on parents' educational duties. The conclusion briefly presents the essence of family pedagogy according to Father I. Kmiecik.

RESEARCH RESULTS: The study shows that the educational principles formulated by the Franciscan outline a concept of family pedagogy. Fr. I. Kmiecik suggested a model of upbringing where children receive a foundation in religious and moral education within the family. He also emphasized parents' responsibility for developing their children's character, promoting positive qualities, and preventing vices.

CONCLUSIONS, RECOMMENDATIONS, AND APPLICABLE VALUE OF RESEARCH: The analysis of Fr. I. Kmiecik's pedagogical achievements indicates that the timeless nature of

his understanding of the family's educational role. His educational principles have practical value for parents and anyone involved in upbringing. His publication *Practical Guidelines for Upbringing* serves as a guide for family education, offering valuable insights for modern parents.

→ **KEYWORDS:** **UPBRINGING, EDUCATIONAL DUTIES, PEDAGOGY OF THE FAMILY, PARENTING GUIDE, IRENEUSZ KMIECIK (1878–1958)**

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem niniejszego opracowania jest ukazanie poglądów pedagogicznych o. Ireneusza Kmiecika dotyczących wychowania w rodzinie.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Głównym problemem badawczym rozważań jest poszukiwanie odpowiedzi na pytania: Jaka była geneza poglądów pedagogicznych o. Kmiecika? Jakie postulował obowiązki wychowawcze dla rodziców? Jakie proponował wytyczne realizacji procesu wychowania w rodzinie? W artykule zastosowano metodę analizy historyczno-pedagogicznej źródeł drukowanych i prasy.

PROCES WYWODU: Na wstępie przedstawiono uwagi do biografii duchownego, kolejno zaprezentowano genezę jego poglądów, następnie omówiono postulowane przez niego idee wychowania w rodzinie widziane przez pryzmat obowiązków wychowawczych rodziców. W zakończeniu skrótowo ujęto istotę pedagogii rodziny w ujęciu o. Kmiecika.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Z przedstawionych rozważań wynika, że postulaty wychowawcze sformułowane przez franciszkanina tworzą zarys koncepcji pedagogii rodziny. O. Kmiecik proponuje taki model wychowania, dzięki któremu dzieci otrzymują w rodzinie fundamenty wychowania religijnego i moralnego. Rodzice są też odpowiedzialni za rozwój charakteru swoich dzieci – kształtowanie cech pozytywnych i zapobieganie wadom.

WNIOSKI, REKOMENDACJE I APLIKACYJNE ZNACZENIE WPŁYWU BADAŃ: Wnioski wynikające z analizy dorobku pedagogicznego o. Kmiecika wskazują, że pojmowanie przez duchownego wychowawczej roli rodziny ma charakter ponadczasowy. Postulaty wychowawcze przez niego głoszone mają wartość praktyczną zarówno dla rodziców, jak i wszystkim zajmujących się wychowaniem. Jego publikacja *Praktyczne wskazówki o wychowaniu* jest przewodnikiem wychowania w rodzinie, w którym i współczesny rodzic może odnaleźć niejedną ważną wskazówkę niezbędną w wychowaniu swoich dzieci.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **WYCHOWANIE, OBOWIĄZKI WYCHOWAWCZE, PEDAGOGIA RODZINY, PRZEWODNIK WYCHOWANIA, IRENEUSZ KMIECIK (1878–1958)**

Uwagi wstępne

Rozważania podjęte w niniejszym artykule dotyczą poglądów pedagogicznych o Ireneusza Kmiecika – franciszkanina, prowincjała, katechety, rektora kolegium serafickiego, autora prac z zakresu teologii i pedagogiki oraz redaktora czasopisma „Posłaniec św. Antoniego z Padwy” (dalej „Posłaniec”). W prezentowanej refleksji szczególną uwagę zwrócono na wychowanie w rodzinie i obowiązki wychowawcze rodziców. Idee przedstawione w publikacjach duchownego formują bowiem zbiór praw i zasad wychowania odnoszących się do wychowania w rodzinie, tworząc tym samym koncepcję pedagogii rodziny. Pojęcie pedagogii jest we współczesnej literaturze przywoływane w publikacjach wielu autorów i nie tylko w pracach z zakresu pedagogiki. Kategoria ta ma swą długą tradycję, a w odniesieniu do publikacji o Kmiecika warto przywołać interpretację pojęcia pedagogii Władysława Seredyńskiego, autora pierwszego w Galicji podręcznika pedagogiki w języku polskim (Majorek, 1980; Szulakiewicz, 1995). Wyjaśniając, czym jest pedagogia, Seredyński (1868) – pedagog, bibliotekarz, dyrektor seminariów nauczycielskich – pisał tak: „Pedagogia zatem jest zbiorem praw i prawd wychowania dotyczących, w systematyczną całość, w ścisłą teorię ułożonym, zastosowanie zaś jej w praktykę zowiemy sztuką wychowania” (s. 2–3). W prezentowanym artykule autorzy podjęli próbę przedstawienia następujących zagadnień: 1) krótkiego rysu biografii o Ireneusza Kmiecika, 2) genezy jego poglądów pedagogicznych, 3) koncepcji obowiązków wychowawczych rodziców. Wymienione zagadnienia przedstawiono na postawie analizy publikacji omawianego zakonnika.

O. Ireneusz Kmiecik – uwagi do biografii

Franciszek Stanisław¹ Kmiecik urodził się 4 sierpnia 1878 r. we wsi Binarowa koło Biecza w powiecie gorlickim (Reczyński, 1958, s. 47; Teczka personalna..., b.d.). Mając lat 18, wstąpił w Wieliczce do nowicjatu franciszkanów reformatów prowincji Matki Bożej Bolesnej.

Wraz z habitem św. Franciszka z Asyżu otrzymał wówczas imię Ireneusz, którym posługiwał się przez całe swoje życie. Studia filozoficzno-teologiczne odbył w klasztorach franciszkańskich, początkowo św. Kazimierza w Krakowie, a po unii z bernardynami w 1899 r. w klasztorze św. Andrzeja we Lwowie. Święcenia kapłańskie z rąk św. abpa Józefa Bilczewskiego przyjął 15 lutego 1903 r. we Lwowie. Następnie pracował jako wikary, kaznodzieja i spowiednik w klasztorach w Bieczu, Jarosławiu, Krakowie i Kętach (Brzuszek, 1958, s. 43; Szteinke, 1962, s. 50).

¹ W literaturze pojawia się imię Kazimierz (por. Przybyłowicz, 2015), jednak nie znajduje ono potwierdzenia w przytoczonych źródłach archiwalnych. Błąd może wynikać z faktu, że autor tekstu korzystał wyłącznie z relacji pracownika Muzeum i Miejsca Pamięci w Bełżcu (zob. przypis 16).

Po kolejnej reorganizacji struktur zakonu z 1911 r. o. Ireneusz został członkiem prowincji Matki Bożej Anielskiej skupiającej dawne klasztory reformackie na terenie Galicji (Grudziński, 1978, s. 36; Szeinke, 1978b, s. 211–216). Od roku 1915 rozwijał bardzo aktywną działalność duszpasterską, publicystyczną oraz organizacyjno-administracyjną w klasztorze św. Rodziny we Lwowie. Ceniony kaznodzieja i misjonarz ludowy opublikował aż 6 tomów swoich kazań rekolekcyjnych, misyjnych, wielkopostnych i okolicznościowych. Pisywał także broszury apologetyczne na tematy moralne i społeczne oraz artykuły do „Gazety Kościelnej” i „Wiadomości Tercjarskich”. Joachim Bar (1969), omawiając wydawnictwa „franciszkańskie”, wymienia 29 publikacji o. Kmiecika związanych głównie z duszpasterstwem (s. 228–229). Jednocześnie był on redaktorem i wydawcą wspomnianego już pisma „Posłaniec”. Miesięcznik założony w 1912 r. w Krakowie, we Lwowie pod kierunkiem o. Ireneusza przeżywał okres dynamicznego rozwoju, osiągając po sześciu latach nakład 5 tys. egzemplarzy. Wydawnictwo to zostało przez Jerzego Jarowieckiego i Barbarę Górę (1994, s. 245–246) zaliczone do grupy czasopism religijnych. Poza szerzeniem kultu św. Antoniego i duchowości franciszkańskiej miesięcznik zamieszczał informacje o dziejach zakonu i jego działalności misyjnej, a także artykuły o tematyce wychowawczo-formacyjnej. Ze względów zdrowotnych w roku 1928 o. Ireneusz zrezygnował z kierowania pismem po 13 latach wyężonej pracy (Kmiecik, 1928a, s. 409). Funkcję redaktora odpowiedzialnego przejął jeszcze na krótko w latach 1933–1934² (Zieliński, 1981, s. 228–229; Koziej-Chołdyńska, 2012).

Oprócz działalności kaznodziejskiej, pisarskiej i redakcyjnej o. Ireneusz był we Lwowie również rektorem tzw. kolegium serafickiego. Była to placówka oświatowa w typie niższego seminarium duchownego (Ziemann, 2012, kol. 1396–1397) otwarta we wrześniu 1913 r. z myślą o zapewnieniu prowincji nowych, dobrze przygotowanych powołań, jednak ze względu na wybuch wojny nie rozwinęła szerszej działalności. Dzięki zaangażowaniu nowego rektora instytucja mogła na początku lat 20. XX w. ponownie otworzyć podwoje i kontynuować pracę edukacyjną. Jednocześnie w latach 1921–1927 o. Ireneusz pełnił funkcję przełożonego (gwardiana) lwowskiego klasztoru, zaś w 1927 został wybrany na definitora (urzędowego doradcę) prowincji (Szeinke, 1978a, s. 217; Brzezina, 2004, s. 157).

Następnie w 1928 r. zamieszkał w należącym do innej prowincji zakonu klasztorze we Wronkach. Po powrocie do macierzystej prowincji jesienią 1929 r. został przełożonym (ministrem) reformackich kleryków w Krakowie, a w latach 1930–1933 sprawował urząd przełożonego prowincji (prowincjała), kontynuując prace pisarskie i wydawnicze (Szeinke, 1962, s. 50–51).

Jeszcze będąc rektorem kolegium serafickiego we Lwowie, o. Ireneusz starał się pogłębiać swoje wiadomości i kompetencje pedagogiczne. Owocem tych dociekań oraz refleksji nad działalnością prowadzonej przez siebie instytucji edukacyjnej były publikacje zwarte poświęcone problematyce wychowawczej, przede wszystkim *Praktyczne*

² Czasopismo kilkakrotnie zmieniał format, szatę graficzną i podtytuł, a redaktorami oprócz o. Kmiecika byli m.in. o. Cyprian Firszt, o. Karol Misiąg, o. Sergiusz Nickowski, o. Antoni Leja.

wskazówki o wychowaniu dzieci. *Książka dla rodziców i wychowawców* (Lwów 1928). Do wydawnictw mających walory wychowawcze należy zaliczyć również książki: *Św. Antoni Padewski jako wzór dla młodzieży* (Kraków 1931) oraz *Św. Antoni Padewski jako zwierciadło cnót* (Kraków 1931). Na łamach „Posłańca” o. Kmiecik zamieszczał artykuły poświęcone m.in.: wychowaniu w rodzinie, błędom wychowawczym, przyczynom „zepsucia” dzieci, konsekwencjom braku opieki nad dziećmi, niewłaściwej postawie wychowawczej rodziców oraz wychowaniu religijnemu. Pisał o celach edukacji i zasadach rekrutacji do kolegium serafickiego (Kmiecik, 1922b, nr 6, s. 283–286). Trzeba zaznaczyć, że za czasów jego redaktorstwa publikowane były teksty, które w spisie treści każdego rocznika zostały zatytułowane: „Dla dobra dziecka i rodziców” lub „Dla dobra dziecka”. Polecane i promowane były publikacje o charakterze religijnym jako „Godne polecenia książki”.

Fotografia 1. Strona tytułowa czasopisma z roku 1928

Źródło: zdjęcie wykonane przez autorów tekstu.

Po upływie trzyletniej kadencji prowincjalskiej o. Ireneusz ponownie został gwardianem lwowskiego klasztoru. W 1934 r. opuścił prowincję i został przyjęty przez abpa Bolesława Twardowskiego do archidiecezji lwowskiej, gdzie pełnił obowiązki administratora parafii w Pławowie koło Horyńca, a w latach 1939–1947 w Bełczu. W źródłach znajdujemy informacje, że przyczynił się ratowania ludności żydowskiej. Znany był też z tego,

że z ambony piętnował osoby kolaborujące z Niemcami. Po powrocie do prowincji pracował duszpastersko w Nowej Białej, Krempachach i Dursztynie na Spiszu, Kuźnicach, Osiecznej i Wschowie (Szteinke, 1962, s. 51–52; Przybyłowicz, 2015; Jędraszewski i in., b.d.; Parafia Matki Bożej..., b.d.; *Parafia św. Michała...*, b.d.). Ostatecznie w 1954 r. osiadł w klasztorze w Bieczu, gdzie zmarł na raka 5 maja 1958 r. Został pochowany na przyklasztornym cmentarzu (Brzuszek, 1958, s. 44; Szteinke, 1962, s. 52).

Fotografia 2. Grób o. Ireneusza Kmiecika

Źródło: <http://krzyprzy.zso4.gliwice.pl/zydzi%20biecza/zaglada/sprawiedliwi/sprawiedliwi.htm>

Geneza poglądów pedagogicznych o. Ireneusza Kmiecika

Ojciec Ireneusz Kmiecik podstawy swych poglądów pedagogicznych czerpał, jak napisał we *Wstępie* omawianej w niniejszym artykule pracy (*Praktyczne wskazówki...*), z dwóch źródeł. Pierwszym były dzieła pedagogiczne wybitnych autorów polskich i zagranicznych, których wymienia i z którymi się zaznajomił. Wprawdzie w treści swojej pracy tylko niekiedy cytuje wymienionych we *Wstępie* autorów, ale analizując ich dzieła, łatwo odnaleźć ślady ich poglądów w opracowaniu reformaty. Dlatego warto przywołać przynajmniej ich nazwiska i główne pisma.

Do grona polskich autorów, z których dzieł korzystał, zaliczył m.in. ks. Augustyna Jaskulskiego (1841–1906), autora książki *O wychowaniu. Nauka dla matek chrześcijańskich* opublikowanej pośmiertnie w 1909 roku. Ksiądz Jaskulski w pracy tej przedstawił idee

wychowania religijnego w rodzinie i rolę oraz zadania matki. Inną publikacją, do której odwoływał się o. Ireneusz, było wydawnictwo ks. Bolesława Dziegieckiego (1850–1914) pt. *Dziesięcioro przykazań wychowania katolickiego*, także odnoszące się głównie do wychowania religijnego w rodzinie. Ważnym źródłem dla prezentacji wskazówek wychowania kierowanych do rodziców i wychowawców przez o. Kmiecika były publikacje ks. Bolesława Żychlińskiego (1857–1929). Był on autorem kilku wydawnictw poświęconych wychowaniu w rodzinie, roli matki i ojca w prowadzeniu i formowaniu swoich dzieci. Były to m.in.: *Rodzice chrześcijańscy a młodzież dorastająca* (Poznań 1916), *Słowo do matek o dobrym wychowaniu dzieci* (Poznań 1909), *Słowo do ojców o wychowaniu dzieci* (Lwów 1910), *Wychowanie młodzieży w czystości obyczajów obowiązkiem wobec Kościoła i narodu* (Poznań 1917), *Dla matek chrześcijańskich. Przewodnik duchowny i książka do nabożeństwa* (Poznań 1928). W jego publikacjach dominowała problematyka wychowania religijnego i patriotycznego.

Z analizy książki o. Kmiecika wynika, że wykorzystał do jej powstania ustalenia Fernanda Nicolaya (1848–1922), autora obszernego dzieła liczącego 505 stron pt. *Dzieci źle wychowane* (oprac. Edwarda Lubowskiego, Warszawa 1891). W opracowaniu tym zostało poruszonych wiele zagadnień dotyczących przyczyn i przejawów złego wychowania w różnym okresie życia dziecka oraz wad charakteru dzieci. Ważnym problemem ukazany przez Nicolaya jest pojęcie władzy rodzicielskiej oraz stosowanie kary w procesie wychowania.

Ponadto franciszkanin posłużył się też w swych rozważaniach utworami Jadwigi Surzyckiej-Chałubińskiej (1859–1941), autorki m.in. takich opracowań z zakresu wychowania jak: *Szkoła czystości życia* (Warszawa 1909) i *Żyj w czystości ducha i ciała* (Reichenbach-Pieczynska, 1911). Publikacje te omawiają głównie zagadnienia wychowania seksualnego przedstawione na podstawie dzieł szwajcarskiej autorki Emmy Reichenbach-Pieczynskiej (1854–1927).

Kolejnym autorem przywołanym we *Wstępie* (Kmiecik, 1928b, s. 3) był ks. Bronisław Markiewicz (1842–1912), założyciel Zgromadzenia św. Michała Archanioła, przedstawiciel pedagogiki opiekuńczej, autor wielu artykułów oraz dwutomowego zbioru tekstów o tematyce wychowawczej (Markiewicz, 1911, 1912).

Pisząc swoje *Praktyczne wskazówki*, franciszkanin korzystał także z tłumaczeń prac z języków obcych, m.in. niemieckiej pedagog Pauline Herber (1852–1921) piszącej pod pseudonimem E. Ernst. W jej studium przełożonym przez Stefanię Kapuścińską jest mowa o obowiązkach rodzicielskich w kontekście wychowania w czystości obyczajów, opierając się na przesłankach religijnych (Ernst, 1907). Poza tym z grona piszących na tematy wychowania autorów zagranicznych wymienił jako ważnego Friedricha Wilhelma Foerster (1869–1966) – niemieckiego etyka i pedagoga, autora wielu prac pedagogicznych, a jedną z nich była publikacja przełożona na język polski przez Waldemara Osterloffa pt. *Wychowanie człowieka. Książka dla rodziców, nauczycieli i kapłanów* (Warszawa 1913). Innym piszącym przywołanym przez o. Kmiecika był francuski biskup, filozof, ks. Feliks Dupanloup (1802–1878), autor m.in. pracy pt. *Listy o wychowaniu dziewcząt* (Poznań 1914). Poglądy jego spopularyzował m.in. Zygmunt Sawczyński (1879).

Drugim, nie mniej ważnym źródłem, z którego wyprowadzał swoje poglądy pedagogiczne była praktyka i wynikające z niej doświadczenie. Pracując jako i katecheta, i rektor kolegium serafickiego franciszkanin poznawał wiele tajników pracy wychowawczej i ich doświadczał. Znał doskonale młodzież i jej potrzeby oraz zalety i wady charakteru. Dowodem ważności i przydatności jego poglądów na wychowanie, a zarazem źródłem jego zapatrywań zwłaszcza na wychowanie w rodzinie była też korespondencja z rodzicami, którą prowadził jako redaktor „Posłańca”. Można powiedzieć, że był to przejaw jego współpracy z rodzicami. Poznawał dzięki temu ich poglądy i potrzeby jako opiekunów i wychowawców. Nic więc dziwnego, że tym doświadczeniem wynikającym z praktyki pedagogicznej pragnął się podzielić nie tylko z rodzicami, ale i z kapłanami, swoimi współbraćmi:

Z mojej praktyki mogę najusilniej zalecić P.T. Braciom Kapłanom nie tyle kazania wychowawcze, jak raczej pogadanki z rodzicami. Sami się czegoś od rodziców nauczą oraz lepiej poznają błędy i wady młodzieży, a także rodzice większą aniżeli z kazań odnoszą korzyść. Trzeba tylko każdą taką pogadankę dobrze przygotować i przemyśleć (Kmieciak, 1928b, s. 4).

Z przywołanych w wielkim skrócie prac i ich autorów wynika, że o. Kmieciak był dobrze zaznajomiony z wieloma publikacjami, które można wpisać na listę wydawnictw dotyczących pedagogiki religii. Analiza treści tych opracowań wskazuje, że wśród dominujących tematów omawianych w wymienionych publikacjach było zagadnienie wychowania w rodzinie.

Obowiązki wychowawcze rodziców – porady i przestrogi

Jak już wspomniano wcześniej, idee pedagogiczne o. Kmiecika możemy odnaleźć w artykułach zamieszczonych na łamach „Posłańca” oraz w trzech publikacjach książkowych jego autorstwa. Dwie z nich dotyczyły życia i dzieła św. Antoniego z Padwy ukazanego jako wzór cnót i ideał dla wychowania moralnego (Kmieciak, 1931a, 1931b). Najważniejszą jednak dla omawianego zagadnienia, tj. obowiązków wychowawczych rodziców, jest już wymieniona wcześniej książka w całości poświęcona tej problematyce (Kmieciak, 1928b). Jest to publikacja, której adresatami byli, jak głosi podtytuł, rodzice i wychowawcy. Ogłaszając drukiem *Praktyczne wskazówki o wychowaniu*, o. Kmieciak liczył 50 lat i miał za sobą spore doświadczenie pedagogiczne jako katecheta i wychowawca. Promując tę publikację na łamach „Posłańca”, napisano:

W książce tej znajdują rodzice prawdziwie praktyczne wskazówki o wychowaniu dzieci od najwcześniejszej młodości. Doświadczony autor poucza, jak wykorzenić wady dzieci, jak wpajać w nie cnoty, jak karać, jak wynagradzać, jak postępować ze starszymi dziećmi. Nikt z rodziców nie pożałuje, gdy tę książkę prawdziwie pożyteczną nabędzie i przeczyta³.

³ Cytat znajduje się na stronach wkladki do „Posłańca” pt. *Polecenia godne książki*.

O popularności książki reformaty świadczy zapewne fakt, że trzy lata po jej ukazaniu się, tj. w 1931 roku, o jej wartości i treści ponownie informowano tak:

Książka, której nie powinno brakować w żadnej chrześcijańskiej rodzinie, podaje bowiem w przystępny sposób, jak należy wychować dzieci, by wyrosły na pożytek Kościoła i Ojczyzny i były pociechą i chlubą swoich rodziców. Kaptani znajdują w niej gotowe konferencje o wychowaniu na zebraniach matek chrześcijańskich i róż różańcowych⁴.

Dodać trzeba, że niektóre zagadnienia zawarte w książce pt. *Praktyczne wskazówki* publikowane były wcześniej na łamach *Posłańca*. W dziele tym liczącym 328 stron duchowny przedstawił swój pogląd na temat obowiązków wychowawczych rodziców. W rozważaniach swych wyznacza role, jakie powinni odgrywać i matka, i ojciec oraz ustala dla nich odpowiednie zadania wychowawcze. Inaczej ujmując ten problem, mówi o tym, co rodzice powinni dać swym dzieciom, a czego powinni unikać i strzec się jako przeszkody w procesie wychowania domowego. Na koniec swych rozważań daje „przeestrogi i upomnienia” ważne w praktyce wychowawczej (Kmieciak, 1928b, s. 320–326).

Na podstawie analizy treści i szczegółowego opisu obowiązków i powinności rodziców, a zarazem wychowawców trzeba stwierdzić, że łączył on owe powinności rodzicielskie głównie z wychowaniem religijnym, moralnym i patriotycznym. Ukazując rolę ojca i matki w rodzinie, wychowanie traktował jako czuwanie nad dzieckiem. Przy czym zalecał, aby wychowanie rozpocząć jak najwcześniej, co ważne, dowodził, że matka ma wobec swego dziecka obowiązki jeszcze przed jego narodzeniem. Po jego narodzinach powinno ono być wychowane przede wszystkim w wierze chrześcijańskiej. Uznawał to za pierwszy i najważniejszy obowiązek rodziców (Kmieciak, 1928b, s. 52). W jego opinii właściwe prowadzenie wychowania religijnego w domu rodzinnym musi być dostosowane do wieku dziecka. Aby jednak prawidłowo wprowadzać w tajniki wiary, rodzice powinni sami być dobrze „wychowani religijnie”. Podkreślał też, że obowiązki rodziców w tym zakresie nie kończą się wówczas, gdy dzieci opuszczają dom rodzinny (Kmieciak, 1928b, s. 48). Pierwiastek religijny jest ważny, w jego opinii, w kształtowaniu silnego charakteru, którego podwaliny powinny być dane dziecku w wychowaniu rodzinnym (Kmieciak, 1928b, s. 188–192). Dodaje przy tym, że zadaniem rodziny jest kształtowanie dziecka o silnym charakterze. Wyrobienie silnego charakteru łączył z poczuciem obowiązków życiowych.

Podjmując próbę ogólnej klasyfikacji obowiązków wyznaczonych dla rodziców przez autora omawianej pracy, można je podzielić na dwie grupy, tj. takie, których celem było rozwijanie pozytywnych cech u dzieci, oraz te, których efektem miało być zwalczanie niewłaściwych cech charakteryzujących postawy dzieci i młodzieży. Na listę obowiązków rodzicielskich pierwszej grupy duchowny wpisał m.in. wychowanie dzieci w wierze, czystości obyczajów, przyzwyczajanie do posłuszeństwa, uprzejmości, wpajanie dobrych form towarzyskich, przyzwyczajanie do porządku, wyrabianie „zamiłowania do

⁴ Wkładka do „Posłańca”, rok 1928 pt. *Polecenia godne książki*.

schludności", przyzwyczajanie do pracy fizycznej i wreszcie uczenie patriotyzmu. Do drugiej grupy obowiązków wychowawczych zaliczył zadania mające na celu zwalczanie u dzieci wad, takich jak: lekkomyślność, samowola, kłamstwo, zazdrość, niewłaściwe wyrażanie gniewu, zazdrość, samolubstwo, chciwość, niewdzięczność, gnuśność, mściwość, brak współczucia, plotkarstwo i obmowa innych czy wreszcie kradzież. Odnosząc się do kłamstwa, za szczególnie szkodliwą wadę uznaje kłamstwo szkolne.

Dając szczegółowy opis cech dzieci, ich postaw oraz postulując zakres zabiegów wychowawczych, odniósł się do metod wychowania. Na pierwszym miejscu wśród metod wychowawczych postawił dobry przykład rodziców, czyli posługując się terminami teoretyków wychowania, metodę osobistego oddziaływania. W trudnym procesie wychowania dawanie dobrego przykładu przez rodziców zaliczył do najważniejszych obowiązków. Bo jego zdaniem rodzice nie powinni gorszyć swoich dzieci (Kmiecik, 1928b, s. 51). Dzieci nie powinny obserwować niezgody w rodzinie, a zwłaszcza niezgody między rodzicami. Stosunkowo dużo miejsca poświęcił innej metodzie wychowania, jaką jest kara i nagroda. Przedstawiając procedurę stosowania kary w wychowaniu domowym, porównuje ją do leczenia duszy dziecka (Kmiecik, 1928b, s. 74). O sensie kary w wychowaniu pisał tak: „Celem kary, jaką rodzice wymierzają błądzącemu dziecku, może być tylko jego poprawa. Lecz aby kara mogła ten cel osiągnąć, należy jej używać z największą roztropnością i miłością, w przeciwnym bowiem razie więcej przynosi szkody aniżeli pożytku” (Kmiecik 1928b, s. 76).

W swej refleksji odniósł się także do przeszkód w wychowaniu domowym wynikających z postawy rodziców wobec dziecka. Taką przeszkodą według niego była m.in. nadopiekuńczość rodziców. O tych błędach pisał także na łamach „Poślańca” (Kmiecik, 1922b, 1923). Ojciec Kmiecik używa w swej refleksji pojęcia psucia dziecka przez rodziców. Definiując je, pisał tak: „Psucie dzieci jest jednym z najcięższych przewinień, jakiego rodzice mogą się dopuścić, cięższe jest on nawet aniżeli zbrodnia dzieciobójstwa, gdyż naraża dzieci już nie na śmierć ciała, ale na śmierć wieczną” (Kmiecik, 1928b, s. 101). Ale przeszkody w wychowaniu tkwią także w samych wychowankach i ich postawach, które zakonnik nazywa wadami. Jedną z nich jest samowola dzieci. „Dziecko samowolne – pisał – to prawdziwy kat i tyran dla całego otoczenia...” (1928b, s. 107). Według duchownego samowola rodzi się z pychy (Kmiecik, 1928b, s. 116). Samowola jest równoznaczna z nieposłuszeństwem. Rozpatrując zjawisko samowoli wśród dzieci, przeciwstawia ją posłuszeństwu, którego nie można jednak rozwijać, dając dziecku nakazy i rozkazy. Natomiast wśród środków sprzyjających rozwijaniu posłuszeństwa wymienia nagrody, zachęty i pochwały. Wadą, która nie sprzyja właściwemu wychowaniu, jest lekkomyślność dzieci, a ta wynika z nadmiernej ciekawości i fantazji. Mówiąc o leczeniu fantazji, zaleca, aby wszelkie działania oprzeć na wdrożeniu u dziecka pobożności, która sprowadza się do wyuczenia zasad wiary, spełniania obowiązków religijnych i dobrych uczynków. Omawiając wady wychowanków, dużo miejsca poświęca kłamstwu dzieci. W tym względzie przekonuje rodziców, aby byli sprzymierzeńcami nauczycieli i szkoły w walce z tą niebezpieczną wadą. W swych radach przestrzega rodziców przed tolerowaniem zazdrości i wynikającego z niej gniewu i bardzo często fałszywego oskarżenia innych. Do tej grupy wad

zalicza również samolubstwo dzieci, dzisiaj powiedzielibyśmy egoizm. Tę ostatnią wadę zaleca leczyć w kontaktach z ubogimi i pokazywaniem ich trudnego życia.

Kończąc swoje dzieło, o. Kmiecik (1928b, s. 320–323) na kilku stronach zawarł, jakbyśmy dzisiaj powiedzieli, porady i zalecenia pedagogiczne, ale i przestrogi. Warto przytoczyć przynajmniej niektóre z 65 spisanych wskazówek wychowawczych. Formulowane postulaty obowiązków rodzicielskich wynikały z przestania, które głosił duchowny – kim mają być rodzice dla swych dzieci. W jego zamyśle „Rodzice mają być dla swych dzieci opiekunostwami” (Kmiecik, 1928b, s. 322). To jedna z zasadniczych wskazówek wychowawczych. Rodzice mają postępować wobec swych dzieci godnie, odpowiedzialnie i bogobojnie. Miłość do dzieci jest prawem i obowiązkiem rodziców, z którego wynika konieczność wychowania ich w bezwzględnej uczciwości i prawości. Całość pedagogii rodziny przedstawionej w koncepcji o. Kmiecika zawiera najdobitniej treść jednej ze wskazówek. Brzmi ona tak: „Pouczać jest dobrze, przyzwyczajając jest lepiej; najlepiej zaś jest dać dziecku taki żywy ze siebie przykład, by niczego nie mogło sobie przedstawić jak tylko obowiązek, prawdę i porządek” (Kmiecik, 1928b, s. 326).

Dopełnieniem postulatów wychowawczych zawartych w omówionym wyżej dziele jest wspomniana już licząca 89 stron książeczka ukazująca św. Antoniego jak wzór postępowania dla młodych ludzi (Kmiecik, 1931a). W czasopiśmie „Postaniec” o książce tej napisano tak:

Któż nie wie, jak wiele zależy na dobrym wychowaniu młodzieży, której trzeba przedstawić taki przykład i wzór, który by tę młodzież chwycił za serce i pociągnął. Takim przepięknym wzorem jest ukochany przez wszystkich Patron św. Antoni. Autor O. Ireneusz, długoletni rektor kolegium św. Antoniego i katecheta, zna i kocha młodzież i umie do niej serdecznie przemawiać. W swoim dziełku, przedstawiając młodzieży św. Antoniego jako wzór godny naśladowania, wybrał o. Ireneusz cnoty, których najwięcej potrzeba naszej dorastającej młodzieży. Mówi tam o charakterze, o walce z namiętnościami, o miłości, o szacunku do rodziców ([Tekst na okładce], 1931, s. 338).

Wskazując na ważność tego opracowania i tylko interpretując treść notatki promującej książkę, trzeba zaznaczyć, że jest ona kierowana do wykorzystania przez rodziców w procesie wychowania z jednej strony jako pokazanie dobrego przykładu do naśladowania, z drugiej zaś zawarte w niej treści oparte na konkretnym przykładzie, w tym przypadku św. Antoniego, są dla młodzieży znakomitym wzorem postępowania, m.in. jak dzieci powinny walczyć z wadami, jak powinny pojmować wolność i samodzielność, jak postępować moralnie i wreszcie jak powinny odnosić się do rodziców. Dodać warto, że jako wzór do naśladowania przywoływane są także inne wielkie postaci z przeszłości, w tym ojcowie Kościoła, a to m.in. św. Paweł, św. Augustyn, św. Ignacy Loyola.

W rozważaniach zawartych w tej publikacji szczególnie cenne są wskazówki odnoszące się do problemu charakteru, miłości i pokory jako cnoty. Autor uznaje, że opinia, iż człowiek posiada charakter, jest najpiękniejszą dla człowieka pochwałą. Definiując ideał osoby z charakterem, wymienia cechy, jakie powinna ona posiadać. Bo jego zdaniem człowiek z charakterem to:

[...] człowiek, który przez całe życie kroczy zawsze niezachwianie drogą cnoty i sprawiedliwości [...], szlachetny i zacy, [...] nieustraszony w obronie swoich zasad i przekonañ, [...] na którego słowie zawsze polegać można, który nigdy nie zawiedzie położonego w nim zaufania (Kmiećik, 1931a, s. 39).

Przyznaje, że charakter, o którym mówi, wyrabia się przez długie lata, ale jego braku nie może młodzież usprawiedliwiać młodością. Przykładem sztuki wyrabiania charakteru, pokonywania słabości człowieka jest św. Antoni. Ważne w rozważaniach duchownego na temat charakteru jest wskazywanie, jak istotną rolę odgrywa silny charakter nie tylko dla jednostki, ale i dla społeczeństwa, dla Ojczyzny.

Wychowawczy wymiar ma interpretacja miłości w ujęciu o. Kmiećika, przy czym posiłkuje się w tym względzie przykładem św. Antoniego. Przede wszystkim odróżnia miłość od egoizmu. Właściwie rozumiana miłość to taka, która nie tylko dotyczy jednostki, taka, z której nie wynikają jedynie korzyści, ale taka, która odnosi się do innych. Pisał tak na ten temat: „miłość prawdziwa, miłość chrześcijańska, nie zatrzymuje się u granic ojczyzny, lecz obejmuje świat cały, wszystkie narody, pragnąc dla wszystkich szczęścia i zbawienia, wszyscy bowiem jesteśmy dziećmi jednego Ojca” (Kmiećik, 1931a, s. 50).

Autor zauważa, że cnotą, jaką jest pokora, świat gardzi, uznając ją niesłusznie za słabość jednostki i nieporadność życiową. A z pokory wynika szacunek do drugiego człowieka i tak właśnie postępował św. Antoni. Bo pokora to sprawiedliwość i miłość drugiego człowieka. „Pokora nie uznaje – pisał Kmiećik (1931a) – żadnej różnicy urodzenia, godności i zaszczytów, lecz w każdym widzi równego sobie człowieka... Pokora tylko leczy człowieka z najgorszej jego wady, samolubstwa” (s. 60–61).

W dalszych rozważaniach zakonnik ukazuje praktyczny wymiar miłości dzieci do rodziców. W jego opinii dzieci powinny być wobec swych rodziców posłuszne, wyrozumiałe, odnosić się do nich z szacunkiem. Mogą się sprzeciwić rodzicom tylko wtedy, gdy postępowanie rodzicieli będzie niezgodne z przykazaniem Bożym.

Nie sposób pominąć uwag duchownego zawartych w omawianej pracy na temat rozumienia postępu, bo właściwe rozumienie tej kategorii warunkuje realizację procesu wychowania i postępowanie wychowanków. Uznając, że postęp jest prawem i obowiązkiem człowieka, o. Kmiećik (1931a, s. 80) wyróżnia trzy jego rodzaje, tj.: postęp materialny, duchowy i moralny. Szczególnie jednak odnosi się do postępu moralnego, wymieniając złe jego przykłady i wskazując, że w dążeniu do bycia postępowym należy się wzorować na życiu św. Antoniego. Przestrzega przed fałszywymi przesłankami bycia tzw. postępowym. I wreszcie na koniec postulatów wychowawczych wynikających z refleksji nad życiem św. Antoniego wzywa młodzież do apostołstwa rozumianego jako pomoc rówieśnikom w walce przeciw niemoralności i zepsuciu, przeciwstawianiu się niemoralnym hasłom i ideom.

Z tych skrótowo zasygnalizowanych idei wychowawczych zawartych w publikacjach o. Kmiećika wynika, że rodziców ze względu na ich obowiązki wychowawcze można nazwać nauczycielami prowadzącymi dziecko ku dobru i lekarzami ich wad.

Zakończenie

Rozważania przedstawione w niniejszym artykule są jedynie zarysem poglądów pedagogicznych o Ireneusza Kmiecika i wymagają dalszych analiz. Postulaty wychowawcze, które możemy zaczerpnąć z myśli franciszkanina, mogą być przydatne i we współczesnej praktyce pedagogicznej. Mają wartość praktyczną zarówno dla rodziców, jak i dla wszystkich zajmujących się wychowaniem. Kształcenie określonych cech charakteru, o których pisał o. Ireneusz, poprzez wychowanie w rodzinie należy traktować jako rozwijanie cech pozytywnych i zapobieganie, używając jego określenia, zepsuciu dzieci. Połączenie w jego koncepcji porad i zaleceń wychowawczych skierowanych do rodziców z przestrogami jest także pozytywnym postulatem jego pedagogii, bo dzięki temu przestrzega on przed niewłaściwym rozumieniem przez rodziców niektórych zabiegów wychowawczych. Ważnym przesłaniem reformaty jest idea współpracy z rodzicami i ich pedagogizacja, dokonywana także przez duchownych. I w tym kontekście trudno zaprzeczyć słuszności postulatu, który głosił omawiany zakonnik, że większe korzyści przyniosą pogadanki z rodzicami aniżeli kazania. Był w tym względzie jako ceniony kaznodzieja i doświadczony nauczyciel przekonany, że ta forma współpracy z rodzicami przyniesie więcej pożytku dla wychowania dzieci i młodzieży. Wreszcie na koniec książkę pt. *Praktyczne wskazówki o wychowaniu dzieci* o. Kmiecika możemy nazwać przewodnikiem wychowania w rodzinie, w którym i współczesny rodzic może odnaleźć niejedną ważną wskazówkę niezbędną w wychowaniu swoich dzieci.

BIBLIOGRAFIA

- Bar, J. (1969). Udział Polski w literaturze franciszkańskiej. Bibliografia. *Studia Theologica Varsoviensia*, 1(7), 203–295.
- Brzezina, K. (2004). *Kościół pw. św. Rodziny i klasztor OO. Reformatów*. W: A. Betlej, M. Biernat, K. Brzezina, P. Krasny, J.K. Ostrowski i J. Skrabski (red.), *Kościół i klasztory Lwowa z wieków XIX i XX* (s. 157). Międzynarodowe Centrum Kultury.
- [Brzuszek], S. (1958). Z kroniki żałobnej. *Pietas et Studium*, 3–4(3), 43–44. [Maszynopis, Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatów w Krakowie].
- Dupanloup, F. (1914). *Listy o wychowaniu dziewcząt* (J. Kuzstelanówna, tłum.). Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Dziegiecki, B. (1904). *Dziesięcioro przykazań wychowania katolickiego* (wyd. 2). Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Ernst, E. [Herber, P.] (1907). *Obowiązek rodzicielski. Przyczynek do kwestii wychowania młodzieży w czystości obyczajów*. Nakładem Księgarni św. Wojciecha.
- Foerster, F.W. (1913). *Wychowanie człowieka. Książka dla rodziców, nauczycieli i kapłanów* (W. Osterloff, tłum.). Nakładem Gebethnera i Wolffa.
- Grudziński, K. (1978). *Prowincje i klasztory*. W: J.R. Bar (red.), *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772–1970*. Cz. 3: *Zakon Braci Mniejszych – franciszkanów* (s. 9–44). Akademia Teologii Katolickiej.
- Jarowiecki, J. i Góra, B. (1994). *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii*. Wydawnictwo Naukowe WSP.

- Jaskulski, A. (1909). *O wychowaniu. Nauka dla matek chrześcijańskich*. Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Jędraszewski, W., Piętka, J., Skatecki, P., Gucia, D. i Cywińska, B. (b.d.). *Wielkopolscy księża od XVIII do XX wieku*. <http://www.wtg-gniazdo.org/ksieza/main.php?akcja=opis&id=10502>
- Kmieciak, I. (1922a). Kolegium św. Antoniego we Lwowie. *Posłaniec*, 7, 96–99.
- Kmieciak, I. (1922b). Przyczyny zepsucia dzieci. *Posłaniec*, 2, s. 24–28; 3, s. 41–44; 4, s. 58–61; 5, s. 72–76; 6, s. 88–90.
- Kmieciak, I. (1923). O błędach wychowawczych. *Posłaniec*, 2, s. 53–58; 12, s. 372–378.
- Kmieciak, I. (1928a). Do P.T. Czytelników. *Posłaniec*, 10, s. 409.
- Kmieciak, I. (1928b). *Praktyczne wskazówki o wychowaniu dzieci. Książka dla rodziców i wychowawców*. Nakładem Klasztoru Braci Mniejszych (OO. Reformatorów).
- Kmieciak, I. (1931a). *Św. Antoni Padewski jako wzór dla młodzieży*. Nakładem OO. Reformatorów.
- Kmieciak, I. (1931b). *Św. Antoni Padewski jako zwierciadło cnót*. Nakładem OO. Reformatorów.
- Koziej-Chołdyńska, J. (2012). „Posłaniec św. Antoniego z Padwy”. W: E. Gigiewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka* (t. 16, kol. 44). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Majorek, C. (1980). O pierwszym polskim podręczniku pedagogiki w Galicji. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Pedagogika, Historia, Wychowanie*, 10, s. 99–108.
- Markiewicz, B. (1911). *Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej*. T. 1. Nakładem Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”.
- Markiewicz, B. (1912). *Przewodnik dla wychowawców młodzieży opuszczonej. Wskazówki do rozwiązania kwestii socjalnej*. T. 2. Nakładem Towarzystwa „Powściągliwość i Praca”.
- Nicolay, F. (1891). *Dzieci źle wychowane* (E. Lubowski, tłum.). Nakładem Gebethnera i Wolffa.
- Parafia Matki Bożej Królowej w Bełżcu. (b.d.). *Historia*. <https://parafibelzec.pl/parafia/historia>
- Parafia św. Michała Archanioła w Pławowie. (b.d.). Wikipedia. https://pl.wikipedia.org/wiki/Parafia_%C5%9Bw_Micha%C5%82a_Archanio%C5%82a_w_P%C5%82azowie
- Prowincja Matki Bożej Anielskiej Zakonu Braci Mniejszych. <https://old.ofm.krakow.pl/cms/index.php?page=historia-prowincji-m-b-anielskiej>.
- Przybyłowicz, K. (2015). *Zagłada Żydów Biecza. Sprawiedliwi wśród narodów świata*. <http://krzyprzy.zso4.gliwice.pl/zydzi%20biecza/zaglada/sprawiedliwi/sprawiedliwi.htm>
- [Ręczny], W. (1958). Mowa pogrzebowa nad trumną ś.p. o. Ireneusza Kmiecika. *Pietas et Studium*, 3–4(3), 46–50. [Maszynopis, Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatorów w Krakowie].
- Sawczyński, Z. (1879). *Ksiądz Feliks Dupanloup. Biskup Orleański*. Nakładem Towarzystwa Pedagogicznego.
- Seredyński, W. (1868). *Pedagogia polska w zarysie*. Nakładem Karola Wilda.
- Surzycka-Chałubińska, J. (oprac.). (1909). *Szkoła czystości życia*. Druk „Posiewu”.
- Reichenbach-Pieczyńska, E. (1911). *Żyć w czystości ducha i ciała* (J. Surzycka-Chałubińska, oprac.). K. Fiszler.
- Szteinke, A. (1962). O. Ireneusz Kmiecik. W: *Księga pamiątkowa z okazji 50-lecia odrodzenia Prowincji Matki Boskiej Anielskiej Zakonu Braci Mniejszych w Polsce 1911–1961* (s. 50–52). [Maszynopis, Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatorów w Krakowie].
- Szteinke, A. (1978a). Prowincja M.B. Anielskiej (1911–1970). W: J.R. Bar (red.), *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772–1970*. Cz. 3: *Zakon Braci Mniejszych – franciszkanów* (s. 217–236). Akademia Teologii Katolickiej.
- Szteinke, A. (1978b). Zjednoczona prowincja Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w Galicji (1899–1911). W: J.R. Bar (red.), *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772–1970*. Cz. 3: *Zakon Braci Mniejszych – franciszkanów* (s. 211–216). Akademia Teologii Katolickiej.
- Szulakiewicz, W. (1995). *Władysław Seredyński. Studium z dziejów pedagogiki galicyjskiej*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

- Teczka personalna. Kmieciak Franciszek (Ireneusz). (b.d.) Zbiór materiałów różnych, bez sygnatury. Archiwum Prowincji Franciszkanów Reformatów w Krakowie.
[Tekst na okładce]. (1931). *Posłaniec*, 11, s. 338.
- Zieliński, Z. (red.). (1981). *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944*. Towarzystwo Naukowe KUL.
- Ziemann, E. (2012). Seminarium duchowne. W: E. Gigilewicz (red.), *Encyklopedia katolicka* (t. 17, kol. 1396–1398). Towarzystwo Naukowe KUL.
- Żychliński, B. (1909). *Słowo do matek o dobrym wychowaniu dzieci*. Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Żychliński, B. (1910). *Słowo do ojców o wychowaniu dzieci*. Towarzystwo im. Piotra Skargi.
- Żychliński, B. (1916). *Rodzice chrześcijańscy a młodzież dorastająca*. Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Żychliński, B. (1917). *Wychowanie młodzieży w czystości obyczajów obowiązkiem wobec Kościoła i narodu*. Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha.
- Żychliński, B. (1928). *Dla matek chrześcijańskich. Przewodnik duchowny i książka do nabożeństwa*. Drukarnia Katolicka.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Source of funding

Lack of funding sources.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s)